

BYZANTINO

**Μ
Ο
Υ
Σ
Ε
Ι
Ο**

**Π
Α
Λ
Α
Ι
Ο
Χ
Ω
Ρ
Α
Σ**

Κλημοπούλου Ειρήνη - Αμαλία

Λαμπρινάκου Αναστασία

Επιβλέπουσα καθ.: Τσιράκη Σοφία

Σύμβουλος καθ. : Καραδήμας Κώστας

**Α
Ι
Γ
Ι
Ν
Α**

προβληματισμός _ 7

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ανάλυση

ο τόπος | η Αίγινα _ 11

η Αίγινα | χρονολόγιο _ 16

τα αρχοντικά της Αίγινας _ 18

η Παλαιοχώρα | χρονολόγιο _ 26

ανάγνωση περιοχής

ο οικισμός _ 30

η ναοδομία _ 36

οι τοιχογραφίες _ 46

το νομοθετικό πλαίσιο προστασίας _ 50

επέμβαση

η κεντρική συνθετική ιδέα _ 54

οι αντιστικτικές ποιότητες _ 57

τα βήματα της παρέμβασης | οι σχεδιαστικές αρχές _ 58

το κτηριολογικό πρόγραμμα _ 61

επίλυση μουσειακού χώρου

ο στόχος επέμβασης _ 91

η οργάνωση μουσειακού χώρου _ 92

η εκθεσιακή περιήγηση _ 96

οι οπτικές φυγές _ 98

τα υλικά | οι υφές _ 101

βιβλιογραφία _ 113

παράρτημα φωτογραφιών _ 118

ο τόπος

Ο οικισμός της Παλαιοχώρας αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά οικιστικά ιστορικά σύνολα όχι μόνο του Αργοσαρωνικού, αλλά και της ευρύτερης περιοχής του ελλαδικού χώρου. Η **μακραινώνη ιστορική πορεία** του, ως η πρωτεύουσα του νησιού για περίπου 1000 χρόνια, οι επάλληλες καταστροφές του από τις πειρατικές επιδρομές και τέλος, η σταδιακή εγκατάλειψή του από τους κατοίκους, χωρίς την περαιτέρω οικιστική ανάπτυξη, του προσδίδει ιδιαίτερη ιστορική σπουδαιότητα και τον χαρακτηρίζει ως **ενιαίο αρχαιολογικό χώρο**.

το μουσείο

Ο μεσαιωνικός χαρακτήρας του τον καθιστά έναν από τους λιγοστούς οικισμούς, που αποτελούν ζωντανά ιστορικά τεκμήρια της οργάνωσης, της διοίκησης και της λειτουργίας των μεσαιωνικών πόλεων στα νησιά του Αιγαίου κατά τις περιόδους της Ενετοκρατίας. Η δε υπάρχουσα αρχιτεκτονική και πολεοδομική διαμόρφωση ζωντανεύουν τις μνήμες μιας άλλοτε πρωτεύουσας που έσφυζε από ζωή, καθιστώντας την σημαντικό πόλο έλξης με **υπερτοπικό χαρακτήρα**.

το έκθεμα

Παρόλη όμως την ιστορική, αρχαιολογική και αρχιτεκτονική σπουδαιότητα του οικισμού, αυτός φαντάζει εγκαταλελειμμένος, αποτελώντας μια **ξεχασμένη νεκρόπολη του Σαρωνικού**, ακόμα και από τους ίδιους τους κατοίκους του νησιού. Η εικόνα αυτή της εγκατάλειψης οφείλεται, αφενός στις επιδρομές και πολιορκίες που παρήκμασαν σταδιακά τον οικισμό, αφήνοντας ακέραιη μόνο την εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, αφετέρου δε, στην έλλειψη ενδιαφέροντος από τους κρατικούς και τους τοπικούς φορείς για μια **ολοκληρωμένη μελέτη και επέμβαση συντήρησης και αποκατάστασης** στον οικισμό, με **χαρακτήρα ενιαίο**. Επεμβάσεις αποκατάστασης και συντήρησης που έχουν πραγματοποιηθεί, αφορούν μεμονωμένα κτήρια και ως επί το πλείστον, αναστέλλουν προσωρινά τον κίνδυνο κατάρρευσης των μνημείων.

Το αποτέλεσμα είναι ο οικισμός να βρίσκεται στο σύνολό του ισοπεδωμένος, ενώ κατά το μεγαλύτερο μέρος του καλύπτεται από λιθωσφρούς, ανάμεσα στην άγρια βλάστηση. Η κατάσταση αυτή, όχι απλώς δεν συμβάλλει στην ανάδειξη της ιστορικής και αρχαιολογικής αξίας του, αλλά επιπλέον **αλλάζει το χαρακτήρα του**, δίνοντας την εντύπωση στον επισκέπτη περισσότερο μιας υπάρχουσας εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής σποραδικά κτισμένη σε τοπίο φυσικού κάλλους, παρά την εικόνα ενός οικιστικού συνόλου.

Κατά συνέπεια, από τα ανωτέρω προκύπτει η ανάγκη για τη δημιουργία ενός επισκέψιμου αρχαιολογικού χώρου, και κατ'επέκταση, η **ύπαρξη ενός μουσειακού χώρου**, υπόσκαφου, έτσι ώστε να είναι πλήρως ενταγμένο στο επιβλητικό τοπίο. Ο μουσειακός χώρος θα έχει **διπλό ρόλο**: αφενός θα καλύψει τη λειτουργική ανάγκη άμεσης στέγασης - έκθεσης - φύλαξης των ευρημάτων του οικισμού, αφετέρου, θα αποτελέσει **πολιτιστικό κέντρο έλξης**, ενισχύοντας τη **διαδραστικότητα** μέσω βιωματικών εμπειριών. Ουσιαστικά, καλείται να λειτουργήσει ως **τοπόσημο**, ως **φορέας πολιτιστικών δράσεων**, ο οποίος σε συνδυασμό με το υπαίθριο μουσείο του οικισμού, θα προσελκύσει τον επισκέπτη να γνωρίσει τη ξεχασμένη Παλαιοχώρα, βιώνοντας το παρελθόν μέσα στο κυρίαρχο πλαίσιο του παρόντος.

ανάλυση

Η Αίγινα βρίσκεται στις θαλάσσιες οδούς, που ενώνουν την Αττική, την Στερεά Ελλάδα, την Κρήτη και την Πελοπόννησο. Με εμβαδόν 82 τ.χλμ. και ακτογραμμή 57 χλμ διαμορφώνει απόκρημνες ακτές στα νότια και νοτιοανατολικά, ενώ στο υπόλοιπο μέρος σχηματίζονται μικροί φυσικοί όρμοι, κατάλληλοι για την προσάραξη των πλοίων.

Το σημαντικότερο **λιμάνι** του νησιού είναι η **Αίγινα**, ενώ το δεύτερο κατά σειρά είναι η **Σουβάλα**. Δύο επιπλέον σύγχρονα λιμάνια είναι αυτά του **Λεοντίου** και του **Μεγαλοχωριού**, καθώς και ορισμένα μικρά με υποτυπώδεις εγκαταστάσεις, για μικρά σκάφη.

Ο σχηματισμός της Αίγινας προήλθε μετά από μια σειρά τεκτονικών διαταραχών, στο τέλος της τριτογενούς περιόδου, οι οποίες προκάλεσαν την απόσχιση της από την Αττική, γι' αυτό και ορυκτολογικά το νησί αποτελείται από **ηφαιστειακά πετρώματα**. Στα **βόρεια** υπάρχουν **πωρόλιθοι, ασβεστόλιθοι, σχιστόλιθοι και ψαμμίτες**. Στο **νότιο** τμήμα κυριαρχούν τα **πυριγενή πετρώματα**. Το ηφαιστειακό έδαφος είναι πλούσιο σε **μέταλλα**, όπως χαλκός, σίδηρος, μόλυβδος, ψευδάργυρος και γι' αυτό προσφέρεται για εξορυκτικές δραστηριότητες.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- αρχαιολογικός χώρος
- εκκλησίες
- λιμάνι
- μουσείο
- οικία

Το **κλίμα** χαρακτηρίζεται ως **ξηρό, ζεστό, μεσογειακό, ήπιο**. Η ετήσια ηλιοφάνεια είναι υψηλότερη από αυτή της Αθήνας και το κλίμα της Αίγινας συγκαταλέγεται στα πλέον **υγιεινά και κατάλληλα** κλίματα στην Ευρωπαϊκή ήπειρο για τουριστικές δραστηριότητες και ανάρρωση. Οι βροχοπτώσεις είναι ελάχιστες, ενώ το ηφαιστειακό όμως έδαφος χαρίζει τη δυνατότητα των **ιαματικών πηγών**, με κυριότερες τη θειούχα θερμοπηγή στο Κακοπέρατο και αυτής στη Σουβάλα.

Η **βλάστηση** συντίθεται από **χαμηλούς λόφους**, πολλοί από τους οποίους καλύπτονται από **πευκοδάση**. Το υψηλότερο όρος της είναι το βουνό Όρος, με υψόμετρο 532 μέτρα, με θαμνώδη βλάστηση.

Κατά την απογραφή του 2001, η Αίγινα εμφανίζει **πληθυσμό** 13.552 κατοίκων, από τους οποίους 7.783 κατοικούν στην πόλη της Αίγινας. Η **οικονομία** στηριζόταν στον αξιόλογο **σπογγαλιευτικό στόλο**. Παράλληλα, σημαντική πηγή πλούτου αποτέλεσε η **αλιεία** και η **γεωργία**. Εδώ καλλιεργήθηκε για πρώτη φορά η **πατάτα**, ύστερα από πρωτοβουλία του Ιωάννη Καποδίστρια. Οι κάτοικοι παραδοσιακά καλλιεργούσαν **σιτάρι, κριθάρι, αρακά, ρεβύθια** κ.ά. Παράλληλα, διατηρούσαν σημαντικές εκτάσεις **αμπελιών**, η καλλιέργεια των οποίων μετά την εισαγωγή της καλλιέργειας της **φιστικιάς**, υποχώρησε. Η ποιότητα του "**φιστικιού Αίγινης**", ονομασία που κατοχυρώθηκε ως **προϊόν Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ)** το 1996, θεωρείται διεθνώς εξαιρετική, κάτι που οφείλεται στο εξαιρετικό κλίμα (ξηρασία) και στο ηφαιστειογενές έδαφος.

Ο **τουρισμός** αποτελεί πλέον τη βασικότερη οικονομική δραστηριότητα των εγχωρίων κατοίκων. Το νησί αποτελεί κλασικό "πέρασμα" ιστιοπλοϊκών σκαφών. Ο δε θρησκευτικός και πολιτιστικός τουρισμός είναι ιδιαίτερα αυξημένος, λόγω του Αγίου Νεκταρίου και των σπουδαίων αρχαιολογικών θέσεων (οικισμός Κολώνας, ναός Αφαιάς κ.ά).

πρόϊστορική περίοδος (5.000 – 1.000 π.Χ.)

Οικισμός στο λόφο της "Κολώνας"

- φυσική προστασία, θαλάσσια πρόσβαση και επικοινωνία με ενδοχώρα
- οργάνωση, ανάπτυξη και οχύρωση του οικισμού
- εξέχων **εμπορικός σταθμός**, στο πλαίσιο της ιμπεριαλιστικής μυκηναϊκής πολιτικής (1200 π.Χ.).

αρχαϊκή περίοδος (600 - 500 π.Χ.)

Ναός της Αθηνάς Αφαιάς (500 π.Χ.)

- δωρικός, διπλός εν παραστάσει, εξάστυλος, περίτερος
- τοπικός πωρόλιθος και χρονολογείται στα 500 π.Χ.
- καταστροφή από πυρκαγιά (510 π.Χ.)

ρωμαϊκή περίοδος (404 π.Χ. - 400 μ.Χ.)

- 3ος αι. π.Χ.: αρχή ρωμαϊκής κυριαρχίας
- 3ος αι. μ.Χ.: επιδρομές Ερούλων και Γότθων | αποδέκτης προσφύγων (ανάμεσά τους και πολλοί Εβραίοι)

γεωμετρική περίοδος (950 – 500 π.Χ.)

Πόλη της Αίγινας (7ος αι. π.Χ.)

- κοπή **αργυρού νομίσματος**, με παράσταση χελώνας
- οικιστική ανάπτυξη, ορυχωματικά έργα, για προφύλαξη από στεριά και θάλασσα
- εμπορική άνθιση

κλασική | ελληνιστική περίοδος (480 – 404 π.Χ.)

- εμπορική κυριαρχία Αίγινας | **αποικίες** στην Αίγυπτο
- **"Λήμα"** (τάσιμπλα) του Πειραιά | ανταγωνιστική δύναμη απέναντι της Αθήνας του Περικλή
- "Μήδισε" προσφέροντας "γη και ύδωρ" στους απεσταλμένους του Δαρείου
- συμμετοχή στη **ναυμαχία της Σαλαμίνας** (480 π.Χ.) | **μέλος της Αχαϊκής Συμπολιτείας**
- ήττα κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο | καταστροφή τειχών (431 π.Χ.)
- σταδιακή παρακμή μετά το 404 π.Χ.

βυζαντινή περίοδος (400 μ.Χ. – 1880)

- 7ος αιώνας: πειρατικές επιθέσεις Αβάρων και Αράβων
- μεσαιωνική πρωτεύουσα του νησιού το **κάστρο της Παλαιοχώρας** (900 – 1800μ.Χ.)
- 13ος - 14ος αιώνας: **Φραγκοκρατία** (Δουκάτο Αθηνών) και **Καταλανική κυριαρχία**
- 1537: επιδρομή του **Μπαρμπάρουσα**
- 1687: κατάληψη του νησιού από το **Φραγκίσκο Μοροζίνι**
- 1715: διαδοχικές **εναλλαγές τουρκικής και ενετικής κυριαρχίας**
- 1880: πλήρης **εγκατάλειψη της Παλαιοχώρας** και σταδιακή μετοίκηση στην Αίγινα

αρχοντικό Μαυροκορδάτου - Φίνλεϋ

πύργος του Μάρκελλου

τα αρχοντικά της Αίγινας

Μετά την Επανάσταση του 1821, το 1826 η Αίγινα γίνεται κυβερνητική έδρα, η πρωτεύουσα του νεοσύστατου κράτους. Μετατρέπεται σε κέντρο διοικητικό, εμπορικό, πνευματικό, με σημαντική οικοδομική δραστηριότητα.

Η έντονη εμπορική και πολιτιστική δραστηριότητα του 19ου - 20ου αιώνα, αντικατοπτρίζεται στην εξέχουσα κοσμική αρχιτεκτονική που εντοπίζεται σήμερα στο νησί, απαριθμώντας σήμερα σημαντικές οικίες και αρχοντικά γνωστών ιστορικών προσώπων, φιλελλήνων, εμπόρων και πνευματικών προσωπικοτήτων του νησιού.

Μερικά από αυτά όπως το Κυβερνείο, η άλλοτε οικία του Καποδίστρια, ο πύργος του Μάρκελλου, η οικία του Τρικούπη, των Ζαΐμηδων, του Φίνλεϋ, του Μαυροκορδάτου, των Βουλγαραίων, του Ράλλη, του Καζαντζάκη κ. ά. αποτελούν σημαντικά παραδείγματα της νεώτερης αρχιτεκτονικής και ταυτοχρόνως δηλώνουν πως το νησί αποτέλεσε σημαντικό προορισμό.

αρχοντικό Βογιατζή

οικία Καζαντζάκη

Μακέτα τοπογραφίας 1_1000

Υλικά κατασκευής : χαρτόνι οσπυρε και ξύλο μπάλα

Παλαιοχώρα Αίγινας (δεξιά) και λατομεία "Τόνια" (αριστερά)

η Παλαιοχώρα | σύγχρονη άποψη οικισμού

αρχαίοι χρόνοι | πόλη της Οίης

- ιερά της Λαμίας και της Αυξήσιας, μορφές της Δήμητρας και της Περσεφόνης (ιστορικές πηγές: Ηρόδοτος, Πausanias)

Φράγκοι και Καταλανοί (1204 – 1451)

Φραγκοκρατία (1204 - 1317)

- 1204: προσάρτηση κάστρου στο **Δουκάτο των Αθηνών**
- 13ος αιώνας: **ανοικοδόμηση του μεγαλύτερου αριθμού εκκλησιών** στο λόφο (μαρτυρία από επιγραφές και κτητορικές ενθυμήσεις)

Καταλανική κυριαρχία (1317 - 1451)

9ος - 10ος αιώνας μ.Χ. | μετοίκηση στην ενδοχώρα

Παλιαχώρα ή Παλαία Χώρα:

- αρχικό λαϊκό όνομα «Αίγινα» ή Αίγινα
- μεσαιωνική πρωτεύουσα νησιού για **900 περίπου χρόνια**
- χαρακτηρισ **ο χ υ ρ ω μ έ ν ο υ κάστρου**
- προστασία πληθυσμού από τις πειρατικές επιδρομές

Πρώτη Ενετοκρατία (1451 - 1540) | οχύρωση

- 1462: **οχύρωση του λόφου** με αντίτιμο από τους Ενετούς την κάρα του Αγίου Γεωργίου, στο Ναό της Παναγίας της Φορτίσης
- 1502: **κατάληψη** Παλαιοχώρας από **Τούρκους** | αιχμαλωσία 2.000 κατοίκων

επιδρομή Μπαρμπαρόσσα (1537)

- ολοσχερής **καταστροφή** του οικισμού από άκρη σε άκρη
- ισοπέδωση του κάστρου
- πληθυσμιακή ερήμωση
- άθικτες μόνο οι εκκλησίες

Πρώτη Τουρκοκρατία (1540 - 1687)

- περίοδος συνεχούς **παρακμής**
- 1654: κατάληψη οικισμού από **Μοροζίνι** | βομβαρδισμοί οχυρών | καταστροφή κάστρου και σπιτιών
- 1645 – 1669: **ενετοτουρκικές εχθροπραξίες** | πειρατικές επιδρομές
- μείωση του πληθυσμού | αιχμαλωσίες | ένδεια

Δεύτερη Τουρκοκρατία (1715 – 1821)

- επανεγκατάσταση στην **παραλιακή πόλη της Αίγινας**
- πρόσκαιρη **άνθηση** Παλαιοχώρας, ακέραιο το Κάστρο, 500 λιθόκτιστα σπίτια (100 μουσουλμανικά, 1 τέμενος, 400 των «απίστων ραγιάδων», 5 εκκλησίες) | περιγραφή Τούρκου περιηγητή Εβλιά Τσελεμπή
- σταδιακή **εγκατάλειψη του παρηκμασμένου Κάστρου** μέχρι το 1880
- πληθυσμιακή ερήμωση

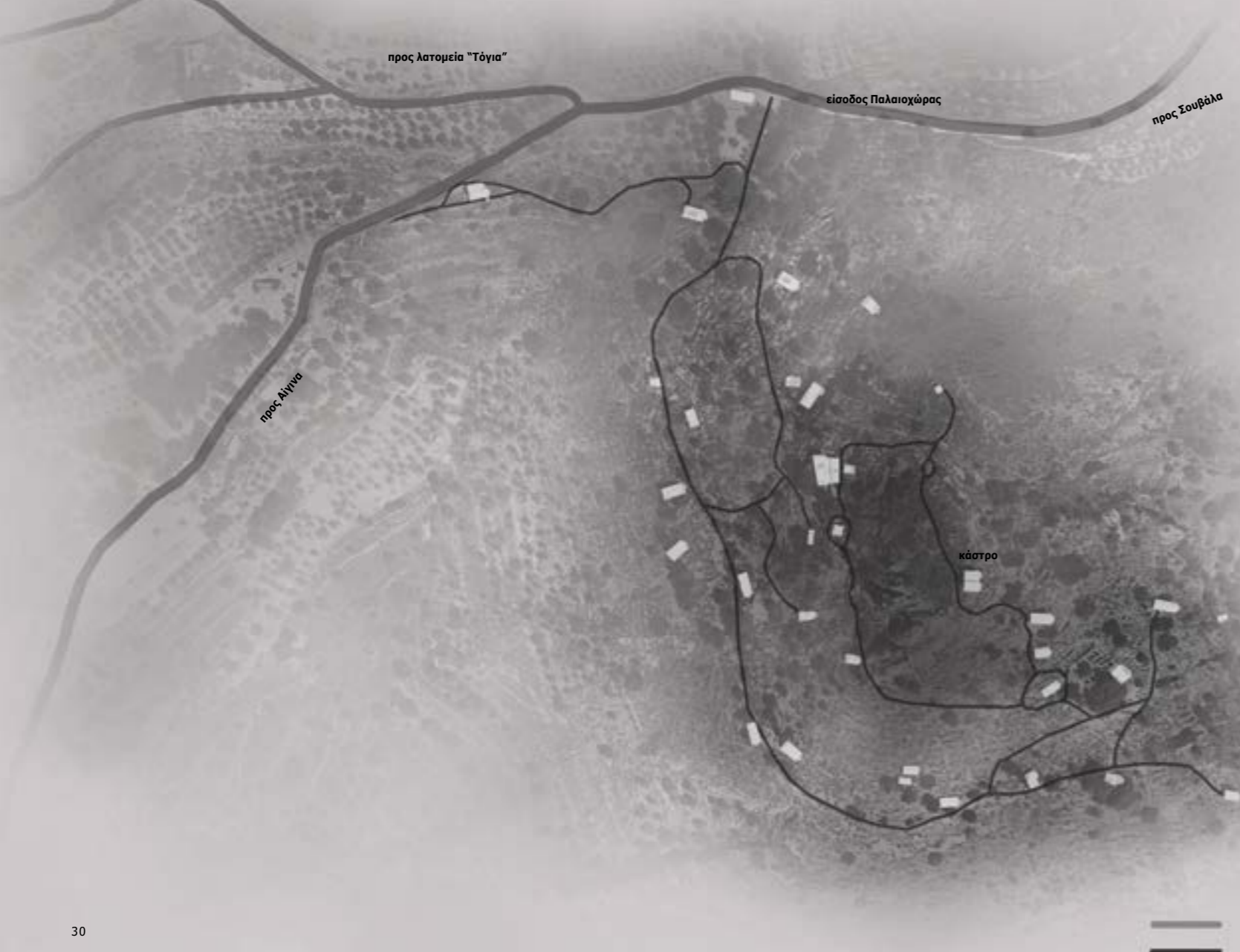
Δεύτερη Ενετοκρατία (1687 – 1715)

- περίοδος **ανάκαμψης**
- **επισκευή από Μοροζίνι** _αρχαίου εμπορικού λιμανιού _φρουρίου στο κάστρο _μώλου του Κε _πύργου Μπούρτζι
- πληθυσμιακή αύξηση

ανάγνωση περιοχής

Μακέτα Παλαιοχώρας 1_500

υλικά κατασκευής : χαρτόνι οπδύλε και ξύλο μπάλα

ο οικισμός

Η Παλαιοχώρα τοποθετείται στην ενδοχώρα, στα βόρεια του νησιού. Γειτνιάζει με τον οδικό άξονα, που συνδέει το λιμάνι της Αίγινας με αυτό της Σουβάλας. Παράλληλα, βρίσκεται σε άμεση σχέση με τα λατομεία "Τόγια" και το μοναστήρι του Αγίου Νεκταρίου.

Κατά συνέπεια, η φυσικά οχυρωμένη γεωγραφική της θέση εξασφάλιζε προστασία από τις πειρατικές επιδρομές, ενώ η ύπαρξη ιαματικών νερών που τροφοδοτούσαν όλο τον οικισμό με στέρνες (σουβάλες) εξασφάλιζαν στους κατοίκους την μόνιμη ύδρευση σε περιόδους ειρήνης και πολέμου.

Πρόκειται λοιπόν για το **"νησιώτικο Μυστρά"**, για τη **μεσαιωνική καστροπολιτεία του Σαρωνικού**, της οποίας το Κάστρο υψώνεται επί της κορυφής του λόφου σε 355μ. υψόμετρο. Διαμορφώνεται σε πυκνή, **αμφιθεατρική διάταξη**, ακολουθώντας τις ισούψεις καμπύλες του εδάφους.

Ο **πολεοδομικός ιστός** οργανώνεται στα ανατολικά, δυτικά και νότια του Κάστρου, ενώ το βόρειο τμήμα παρέμεινε ακατοίκητο, γιατί ήταν εύκολα προσβάσιμο. Παρατηρούνται δύο ομόκεντρες αρτηρίες με τη μορφή μονοπατιών (καλντεριμιών), οι οποίες ενώνονταν εγκάρσιως με κάθετους άξονες, στη διασταύρωση των οποίων διαμορφώνονταν πύλες.

Η ύπαρξη των εγκαρσίων μονοπατιών καθοριζόταν από τους τοίχους των κατοικιών και οδηγούσε στη διέλευση εντός του οικισμού. Από τις λιθωρωρές φαίνεται ότι προφανώς η Παλαιοχώρα είχε δύο περιτειχίσματα, παράλληλα με τις δύο ομόκεντρες αρτηρίες.

Ο χαρακτήρας του οικισμού ήταν αγροτικός και οι κοινωνικοοικονομικές δομές διαμορφώνονταν σύμφωνα με το καθεστώς της **φεουδαρχίας**, με γαιοκτήμονες να συσπειρώνονται στο Κάστρο και το λόφο κτίζοντας τις ιδιωτικές κατοικίες τους, και αγρότες να κατοικούν σε πρόχειρες καλύβες στον κάμπο του Μεσαγρού.

Σχετικά με τον ακριβή **πληθυσμό** της Παλαιοχώρας, στα χρόνια της ακμής της, πριν δηλαδή την καταστροφή της από τον Μπαρμπαρόσσα και εν συνεχεία από το Μοροζίνι, υπολογίζεται στις 9.000 περίπου. Στα 1715 περίπου, ο περιηγητής Εβλιά Τσελεμπή αναφέρει την ύπαρξη 500 σπιτιών εκ των οποίων 100 μουσουλμανικών και 1 τεμένους. Το 1738 ο J. Cooke αναφέρει την ύπαρξη 300 οικιών, ενώ ο Chandler για εκείνη την περίοδο (1765) αναφέρει 400 οικίες και πάνω από 80 στην περιοχή του Κάστρου. Το 1811 ο Stackelberg αναφέρει ότι υπήρχαν 400 οικίες, ενώ ο Boblaye στα 1817 περιγράφει την Παλαιοχώρα εντελώς εγκαταλελειμμένη, με 80 μόνο σπίτια.

Η **σημερινή εικόνα** του οικισμού παρουσιάζει την άλλοτε μεσαιωνική πρωτεύουσα ως **“νεκρόπολη”** του Σαρωνικού, από την οποία σώζονται μόνο 34 εκκλησίες, ενώ σε όλη την έκταση υπάρχουν διάσπαρτες λιθοσωροί από τα άλλοτε **τείχη** και την **κοσμική αρχιτεκτονική**. Οι οικίες ήταν διώροφες και φαίνεται ότι ήταν ορθογώνιας κάτοψης, μικρών διαστάσεων, κατασκευασμένες από αργολιθοδομή, ενώ εξωτερικά έφεραν επιχρίσματα. Η στέγασή τους γινόταν με κάλυψη δώματος, όπως συνηθιζόταν στα νησιά του Αιγαίου.

Μέσα από το οδοιπορικό στον οικισμό, παρατηρήθηκε ο **υφιστάμενος πολεοδομικός ιστός**, οποίος δύναται να διακριθεί σε **3 κατηγορίες**:

α. στο πρωτεύον δίκτυο του οικισμού, που είναι τα μεγάλα σε εύρος μονοπάτια, ευκόλως προσπελάσιμα (πρώτη ομόκεντρη αρτηρία)

β. στο δευτερεύον, του οποίου η προσπέλαση είναι δυσχερέστερη, λόγω της κακής διατήρησης του (δεύτερη καθ' ύψος ομόκεντρη αρτηρία)

γ. στα μικρά και τελείως κατεστραμμένα (τα εγκάρσια τοποθετημένα ως προς τις ισοϋψείς).

Βασικά σημεία του οικισμού αποτελούν η είσοδος από Τίμιο Σταυρό, το μοναστηριακό συγκρότημα της Αγίας Κυριακής (ΝΔ), όπου εντοπίζεται το πιο πυκνοκατοικημένο τμήμα του, το τριγωνικό σε κάτοψη φορομ (πλατεία) με το ναό του Αγίου Γεωργίου του Καθολικού και το Κάστρο, απ' όπου γινόταν ανενόχλητη η θέαση προς το λιμάνι της Αίγινας και της Σουβάλας.

Το Κάστρο έφερε ισχυρό πείθεισμα και αποτελούνταν από δύο εισόδους. Η μία βρίσκεται στα ανατολικά, κοντά στο ναό των Αγίων Γεωργίου και Δημητρίου. Η επικοινωνία της με την Παλιοχώρα γίνεται μέσω ελικοειδούς ατραπούς, ακολουθώντας τις ισούψεις του εδάφους. Η άλλη, βρίσκεται στα βόρεια και καταλήγει στον ναό του Αγίου Κηρύκου.

Ο πολεοδομικός ιστός κατά ένα μικρό τμήμα του έχει αποκατασταθεί και φέρει τη μορφή καλντεριμιού, με το εύρος του να ορίζεται από αργολιθοδομές, δίνοντας κατ'αυτὸν τον τρόπο μερική εικόνα της άλλοτε μεσαιωνικής πρωτεύουσας.

Κύριο χαρακτηριστικό είναι η στενοχωρία, η έλλειψη του ανοικτού αστικού χώρου, της ευρυχωρίας, στοιχείο που κατεξοχήν χαρακτηρίζει την αρχιτεκτονική των καστροπολιτειών.

η ναοδομία

Η Παλαιοχώρα απαριθμεί ένα μεγάλο αριθμό εκκλησιών, γεγονός που οφείλεται στις ιστορικές συγκυρίες, που ήθελαν να αποτελέσει η Αίγινα κατά τη Βυζαντινή περίοδο **ανεξάρτητη αρχιεπισκοπή**. Οι εκκλησίες αριθμούνται στις **34 συνολικά**, αν και η παράδοση τις θέλει να είναι 365, όσες και οι μέρες του χρόνου. Είναι συγκεντρωμένες περιμετρικά του Κάστρου, στα ανατολικά, δυτικά και νότια του λόφου του οικισμού, ορατές από τον κεντρικό οδικό άξονα, που ξεκινά από το λιμάνι της Αίγινας.

Σε γενικές γραμμές, **σώζονται σε καλή κατάσταση**, γεγονός που οφείλεται στον σεβασμό, που έδειξαν οι διάφοροι κατακτητές (ιδιαίτερα ο Μπαρμπάροσσα) απέναντι σ' αυτές, διατηρώντας τις ακέραιες. Σήμερα, είναι και τα μοναδικά ακέραια κτίσματα. Ξεπροβάλλοντας με πρισματική μορφή πάνω στο λόφο, υπάρχουν, για να θυμίζουν την μακρά και πολυτάραχη ιστορία του οικισμού της Παλαιοχώρας, δίνοντας ταυτόχρονα μια εικόνα θλίψης και εγκατάλειψης.

Οι αρχιτεκτονικοί τύποι των ναών της Παλαιοχώρας (με εξαίρεση το ναό της Επισκοπής), είναι συγκεκριμένοι και επαναλαμβανόμενοι : **μονόχωροι δρομικοί, μονόχωροι δρομικοί με εγκάρσια διάταξη του κλίτους, δίδυμοι ναοί, ελεύθερος σταυρός**. Οι διαστάσεις τους είναι μικρές και σε γενικές γραμμές κυμαίνονται στα 5Χ10 μέτρα, ενώ ως επί το πλείστον χρονολογούνται μεταξύ του 17ου - 18ου αιώνα.

Οι ναοί είναι οι ακόλουθοι:

1. Ναός Τιμίου Σταυρού (17ος αιώνας)
2. Άγιος Αθανάσιος (18ος αιώνας)
3. Άγιος Γεώργιος (17ος – 18ος αιώνας)
4. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος (17ος αιώνας)
5. Ναός Μεταμορφώσεως (17ος αιώνας)
6. Ναός Κοίμησης Θεοτόκου (17ος αιώνας)
7. Άγιος Δημήτριος (17ος αιώνας)
8. Ναός Κοιμήσεως Αγίας Άννης (17ος αιώνας)
9. Ναός Αγίας Αικατερίνης (17ος αιώνας)
10. Ναός Αγίων Αναργύρων (17ος αιώνας)
11. Άγιος Σπυρίδωνας (16ος αιώνας)
12. Αγία Κρυφή (16ος αιώνας)
13. Άγιος Ζαχαρίας (16ος αιώνας)
14. Ταξιάρχης Μιχαήλ (14ος αιώνας)
15. Άγιος Ελευθέριος (17ος - 18ος αιώνας)
16. Άγιος Μηνάς (17ος αιώνας)
17. Αγία Μακρίνα (17ος αιώνας)
18. Άγιοι Θεόδωροι (17ος αιώνας)
19. Αγία Άννα (17ος αιώνας)
20. Άγιος Νικόλαος Επισκοπής (18ος αιώνας)
21. Αγία Βαρβάρα (16ος αιώνας)
22. Άγιος Στυλιανός (17ος αιώνας)
23. Άγιος Κήρυκος (17ος αιώνας)
24. Άγιος Στέφανος (17ος – 18ος αιώνας)
25. Άγιος Νικόλαος (τέλη 14ου - αρχές 15ου αιώνα)
26. Άγιος Γεώργιος ο Καθολικός (13ος - 14ος αιώνας)
27. Άγιος Χαράλαμπος (16ος αιώνας)
28. Άγιος Γεώργιος και Δημήτριος Κάστρου (17ος αιώνας)
29. Άγιος Ευθύμιος (14ος αιώνας)
30. Αγία Κυριακή και Ζωοδόχος Πηγή (15ος - 16ος αιώνας)
31. Παναγία του Γιάννουλη (15ος αιώνας)
32. Ταξιάρχης (13ος αιώνας)
33. Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος (τέλη 14ου αιώνα)
34. Επισκοπή (Άγιος Διονύσιος, 14ος - 15ος αιώνας)

μονόχωρος δρομικός

Οι μονόχωροι δρομικοί ναοί είναι στενόμακρες αίθουσες μικρών διαστάσεων. Διακρίνονται σε **ξυλόστεγους** (κάλυψη με ξύλινη δικλινή στέγη ή δώμα) και σε **καμαροσκέπαστους** (κάλυψη με ημικυλινδρικό ή οξυκόρυφο θόλο). Οι ξυλόστεγοι μπορούν να χωριστούν σε δύο ομάδες, σ' αυτούς που έχουν τυφλά αψιδώματα στις μακρές πλευρές και σ' αυτούς που δεν έχουν. Τα αψιδώματα αυτά, οι λεγόμενες ανακουφιστικές κόγχες, είναι απλές εκβαθύνσεις στον τοίχο, χωρίς ιδιαίτερη τεκτονική χρησιμότητα. Αποτέλεσε **προσφιλή αρχιτεκτονικό τύπο της Μεταβυζαντινής περιόδου** (1453 – 1700) σε όλο τον ελλαδικό χώρο, εξαιτίας της λιτότητας της μορφολογικής κατασκευής του καθώς και της χρήσης φτηνών υλικών.

Άγιος Ιωάννης ο πρόδρομος (σκίτσο)

μονόχωρος δρομικός με εγκάρσιο κλίτος

Ο τύπος αυτός αποτελεί παραλλαγή του μονόχωρου δρομικού, με κύριο χαρακτηριστικό την **τοποθέτηση του ιερού εγκάρσια** του κυρίως άξονα και στο ΒΑ άκρο. Η παραλλαγή αυτή οφείλεται στην ανάγκη να τηρηθεί ο προσανατολισμός της αψίδας του ιερού.

Άγιος Νικόλαος (σκίτσο)

δίδυμος ναός

Στο τύπο των διδύμων ναών γίνεται **επανάληψη του μονόχωρου δρομικού** κατά τον μεγάλο άξονα, δημιουργώντας δύο κλίτη για την λειτουργική **εξυπηρέτηση των δύο δογμάτων**, του ορθόδοξου και του καθολικού. Συνήθίζεται δε, το ένα κλίτος, αυτό του καθολικού δόγματος, να είναι μικρότερων διαστάσεων του ορθόδοξου. Η προέλευσή του οφείλεται στην προσπάθεια των δυτικών να επιβάλλουν τον καθολικισμό, καταλύοντας το ορθόδοξο δόγμα, είτε με τη βία είτε όχι, γεγονός που εντάθηκε κατά τον 16ο αιώνα.

Άγιος Γεώργιος και Δημήτριος Κάστρου (σκίτσο)

ελεύθερος σταυρός

Ο τύπος του ελευθέρου σταυρού εμφανίστηκε αρκετά νωρίς, ήδη από την παλαιοχριστιανική περίοδο, καταγόμενος από τα **ρωμαϊκά μαυσωλεία** και χρησιμοποιούμενος στα μαυσωλεία. Έχει μικρές διαστάσεις, ενώ σε κάτοψη λαμβάνει **σχήμα T**, με τη δυτική κεραία μεγαλύτερη, δίνοντας στο ναό επίμηκες σχήμα, χωρίς όμως αυτό να αποτελεί κανόνα και εμφανίζοντας διάφορες παραλλαγές. Οι κεραίες του σταυρού καλύπτονται με καμάρες και εξωτερικά με δίρριχτες στέγες. Στη διασταύρωση των κεραιών υψώνεται τρούλος ή τρουλοκαμάρα μέσω των λοφίων.

Ταξιάρχης (σκίτσο)

ενδεικτικός πίνακας ναών

ενδεικτικός πίνακας ναών

οι μορφές | οι υφές | τα υλικά

οι τοιχογραφίες

Οι ναοί της Παλαιοχώρας φέρουν τοιχογραφίες (fresco) σπάνιας λαϊκής τεχνοτροπίας, γεγονός που δηλώνει την ύπαρξη ενός εγχώριου εργαστηρίου. Χρονολογούνται μεταξύ του 13ου - 18ου αιώνα και πολλές από αυτές φέρουν επικαλύψεις διαφόρων εποχών. Η σημερινή τους κατάσταση χρήζει άμεσων σωστικών ενεργειών, είτε εξαιτίας των επάλληλων επικαλύψεων με ασβεστυδροχρώματα στο πλαίσιο πρόχειρων σωστικών επεμβάσεων των ναών, είτε εξαιτίας του κινδύνου κατάρρευσης των τοιχοποιιών.

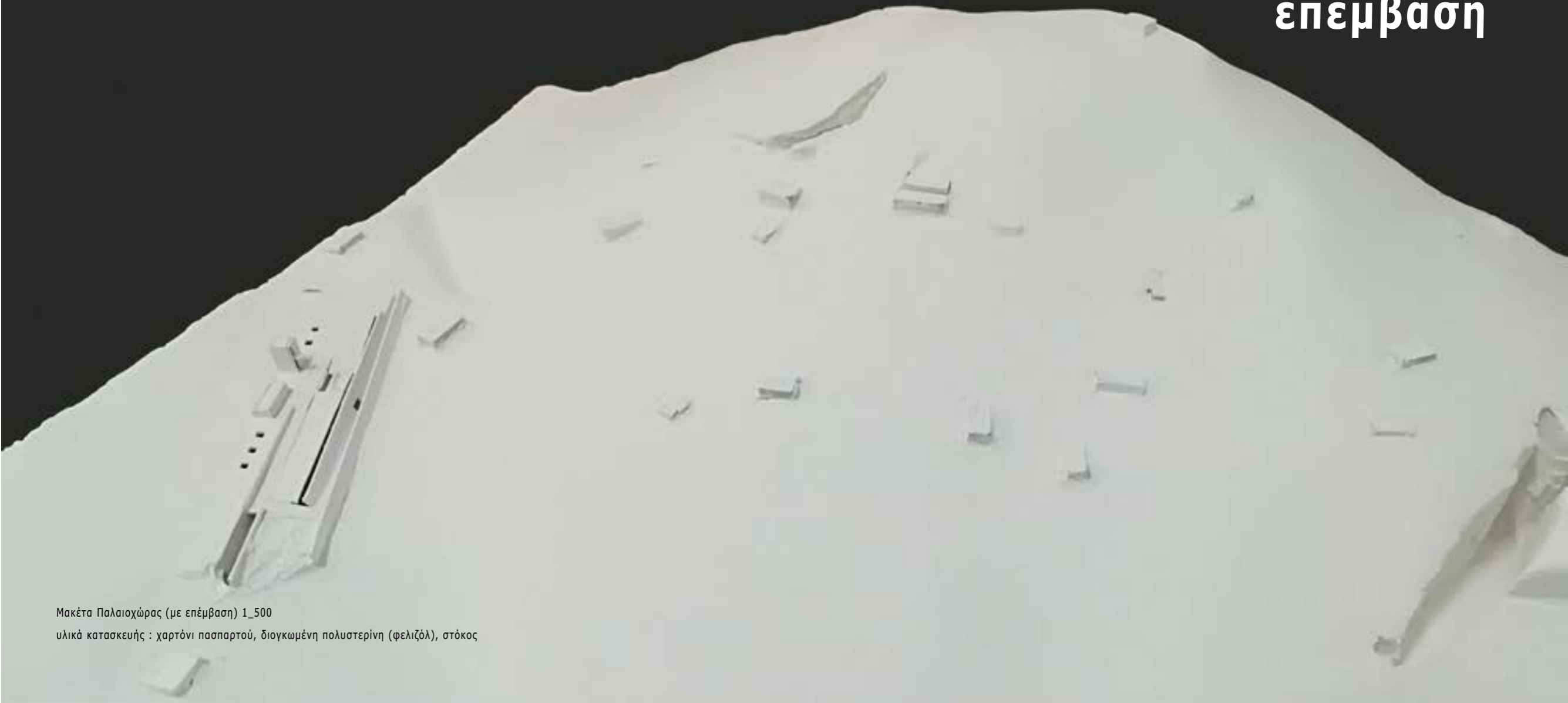

ενδεικτικός πίνακας τοιχογραφιών

επέμβαση

Μακέτα Παλαιοχώρας (με επέμβαση) 1_500

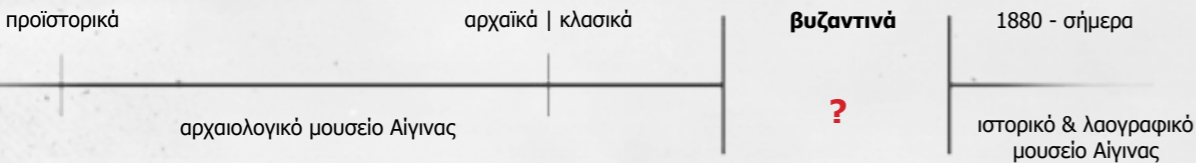
υλικά κατασκευής : χαρτόνι πασπαρτού, διογκωμένη πολυστερίνη (φελιζόλ), στόκος

- **γιατί βυζαντινό μουσείο;**

Το νησί της Αίγινας παρουσιάζει έντονη πολιτιστική δραστηριότητα, έχοντας να επιδείξει πληθώρα αρχαιολογικών χώρων, μουσείων καθώς και κτηρίων της νεότερης κοσμικής αρχιτεκτονικής. Κατά συνέπεια, η περιήγηση του επισκέπτη σε αυτό χαρίζει τη δυνατότητα ανάγνωσης όλων των ιστορικών περιόδων, που καταμαρτυρούν μια μακρά ιστορική πορεία. Οι υφιστάμενοι μουσειακοί χώροι, το αρχαιολογικό μουσείο του προϊστορικού οικισμού της "Κολώνας", όπως και το ιστορικό και λαογραφικό μουσείο στο κέντρο της πόλης της Αίγινας, ενισχύουν την ιστορική περιήγηση του επισκέπτη.

Είναι όμως εμφανές ότι απουσιάζει παντελώς ένας μουσειακός χώρος, ο οποίος να αναφέρεται αποκλειστικά στην μεσαιωνική πρωτεύουσα του νησιού, τη βυζαντινή Παλαιοχώρα, η οποία μάλιστα ως αρχαιολογικός χώρος παρουσιάζεται ξεχασμένος, με μηδενική επισκεψιμότητα. Η ύπαρξη ενός βυζαντινού μουσείου καλείται να καλύψει ένα **χρονικό και** -κατά συνέπεια- **χωρικό "κενό"** το οποίο έχει δημιουργηθεί, βοηθώντας κατ'αυτόν τον τρόπο τον σύγχρονο επισκέπτη να διαμορφώσει μια **ολοκληρωμένη ιστορική συνέχεια**.

Παλαιοχώρα, ΝΔ άποψη (φωτογραφία 1960;)

- **γιατί μουσείο στην οικισμό της Παλαιοχώρας;**

Η χωρική τοποθέτηση του μουσειακού χώρου προτείνεται να είναι σε άμεση σχέση με το υπαίθριο μουσείο της Παλαιοχώρας, σε **άμεση διαλεκτική σχέση** με αυτό και το ευρύτερο περιβάλλον του. Ο μουσειακός χώρος γίνεται δέκτης αλλά και πομπός ιστορίας, μηνυμάτων, ιδεών, μνημών.

Δύναται να χαρακτηριστεί ως **"ενωτικός κρίκος"**, διότι εμπνέεται από τον ίδιο το μεσαιωνικό οικισμό και ταυτοχρόνως μεταλαμπαδεύει την ιστορική συνέχεια στον επισκέπτη, χωρίς να θίγει την ταυτότητα και το χαρακτήρα του οικισμού.

Συνεπώς, καλείται να λειτουργήσει ως **τοπόσημο**, προσελκύνοντας περιηγητές και αποτελώντας αφετηρία γνωριμίας με τη ξεχασμένη "νεκρόπολη του Σαρωνικού". Το υπόσκαφο σύγχρονο μουσείο και το υπαίθριο μουσείο της Παλαιοχώρας αποτελούν στο σύνολό τους **πόλο έλξης**, πολιτιστικό προορισμό, ενώ ενισχύουν τη **μνήμη του ιστορικού τοπίου**.

η κεντρική συνθετική ιδέα τόπος # αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο

Η κεντρική συνθετική ιδέα αφορά στη διαμόρφωση ενός **υπόσκαφου μουσειακού χώρου**, ο οποίος θα εντάσσεται πλήρως στο ευρύτερο περιβάλλον του. Με αυτόν τον τρόπο, δεν θα "οχλεί" αισθητικά τον αρχαιολογικό χώρο της Παλαιοχώρας, αλλά αντιθέτως, θα κατορθώσει να διατηρήσει ακέραιη την ταυτότητά του. Κατά συνέπεια, βασική συνθετική αρχή αποτελεί η **ένταξη**, το "βύθισμα" στη γή του κτηριακού όγκου κατ'ακολουθία του αναγλύφου.

Η ανάγνωση του τόπου οδήγησε στην επιλογή της **τοποθεσίας**, η οποία δημιουργώντας μια "φυσική αγκαλιά", αποτελεί κομβικό σημείο, καθώς επιτρέπει την άμεση **πρόσβαση από τον κεντρικό οδικό άξονα**, που συνδέει την πόλη της Αίγινας με τη Σουβάλα. Ο οδικός άξονας αποτελεί αυστηρό όριο, φραγμό, που **οριοθετεί** τον αρχαιολογικό χώρο, ενώ ταυτοχρόνως βοηθά στην **ομαλή μετάβαση** από και προς τον οικισμό.

Παράλληλα, η τοποθεσία βρίσκεται μεταξύ των ναών του Αγίου Χαραλάμπους, του Τιμίου Σταυρού και του Αγίου Αθανασίου, σημείο το οποίο δρα **ενοποιητικά** ως προς τους προαναφερθέντες ναούς, ενώ παράλληλα προσφέρει εκτόνωση, οπτική αναφορά, **θέαση προς τον οικισμό**.

Η συνθετική ιδέα στηρίζεται στην **ειλικρίνεια της γεωμετρίας, των μορφών και των υλικών** που επιτάσσει το αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο του οικισμού. Κυρίαρχη μορφή αποτελεί το **ορθογώνιο πρίσμα** των ναών, το οποίο φαίνεται να σφηνώνεται στο βραχώδες τοπίο και το οποίο ορίζει και τη μικρή κλίμακα του κτιστού σε σχέση με το αχανές του άκτιστου. Επίσης, ισχυρό μορφολογικό στοιχείο αποτελούν τα **ίχνη των τειχών**, που σε μια μακροσκοπική κλίμακα συνδέτουν και οργανώνουν το οικιστικό σύνολο.

το ορθογώνιο πρίσμα

τα ίχνη των τειχών

ΑΝΤΙΣΤΙΚΤΙΚΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΕΣ

_ σκοτάδι | φως

_ κατάβαση | ανάβαση

_ ροϊκή πορεία | χωρικό αδιέξοδο

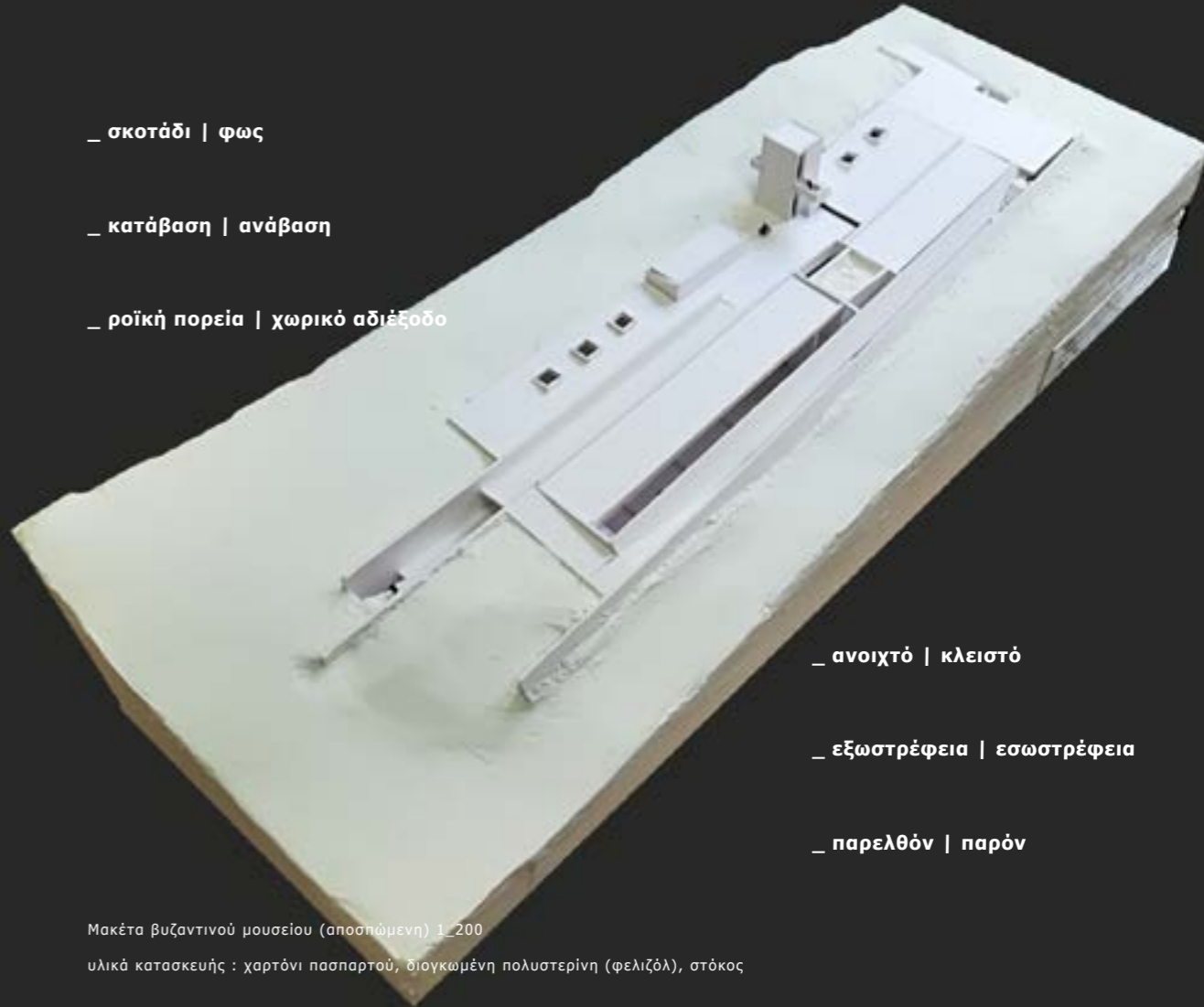
_ ανοιχτό | κλειστό

_ εξωστρέφεια | εσωστρέφεια

_ παρελθόν | παρόν

Μακέτα βυζαντινού μουσείου (αποσπώμενη) 1_200

υλικά κατασκευής : χαρτόνι πασπαρτού, διογκωμένη πολυστερίνη (φελιζόλ), στόκος

τα βήματα της παρέμβασης | οι σχεδιαστικές αρχές
τόπος # ιδέα

1. ένταξη | συνομιλία με το τοπίο | ύπαιθρο

2. ανάγλυφο | φυσική γεωμορφολογία

3. αντιστήριξη εδάφους | τοιχεία

4. χωροθέτηση | κομβικό σημείο

5. κινήσεις | προσβάσεις | σχέσεις | πορείες

6. οπτικές φυγές | θεάσεις

το κτηριολογικό πρόγραμμα

Το μουσείο της Παλαιοχώρας έχει ως στόχο να ανταποκριθεί στις σύγχρονες κοινωνικοπολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές προκλήσεις, που διαμορφώνουν το σύγχρονο κόσμο. Κατά συνέπεια, ξεφεύγει από τα στενά όρια του άλλοτε μονοσήμαντου μουσείου, του οποίου ο ρόλος ήταν συνυφασμένος αποκλειστικά με την έκθεση | παράταξη | φύλαξη αντικειμένων και ευρημάτων.

Στόχος είναι να αποτελέσει **πολυσήμαντο κέντρο αναφοράς**, φορέας πολιτισμού, **τοπόσημο** για το νησί και τον ίδιο τον οικισμό. Καλείται να παίξει το ρόλο ενός **κοινωνικού πεδίου μάθησης**, ενημέρωσης, πληροφόρησης τόσο για τον κάτοικο της Αίγινας, όσο και για τον επισκέπτη του νησιού, όπου δημιουργικές ιδέες, συναισθήματα, βιώματα και σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, αλλά και μεταξύ των ανθρώπων και των αντικειμένων, να βρίσκουν χώρο έκφρασης και ανάπτυξης.

- **εκθεσιακός χώρος:**

Απευθύνεται στην βυζαντινή περίοδο της ιστορίας του νησιού της Αίγινας, έχοντας σαν επίκεντρο την μεσαιωνική καστροπολιτεία της Παλαιοχώρας. Μέσω μιας **πορείας στο χωροχρόνο**, ξετυλίγει την ιστορία, περιλαμβάνοντας κτερίσματα που αφορούν σε ευρήματα του οικισμού, καθ' όλη τη μακραίωνη πορεία του (αρχαία σπορία, τοιχογραφίες, εκκλησιαστικά αντικείμενα, φορητές εικόνες κ.ά.).

- **χώροι πολιτιστικών δραστηριοτήτων:**

Περιλαμβάνουν δραστηριότητες με απώτερο σκοπό την **ευαισθητοποίηση**, την πληροφόρηση, την ενημέρωση και την **ενεργό συμμετοχή** του κοινωνικού συνόλου. Ο επισκέπτης παύει να παίζει το ρόλο του απλού θεατή και πλέον με διαδραστικό τρόπο εκπαιδεύεται, έρχεται σε επαφή με τα αντικείμενα, γνωρίζει την ιστορία του τόπου, έτσι ώστε να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της.

Μέσω της **δημιουργικής απασχόλησης** έρχεται σε επαφή όχι μόνο με τον κόσμο των νοημάτων, αλλά και με τον κόσμο των συναισθημάτων. Ενδυναμώνεται μέσα από **πολιτιστικές δράσεις**, που εδράζονται περισσότερο σε συμμετοχικές - συνεργατικές σχέσεις, και λιγότερο σε ατομικές πρωτοβουλίες.

Μακέτα βυζαντινού μουσείου (αποσπώμενη) 1_200

υλικά κατασκευής : χαρτόνι πασπαρτού, διογκωμένη πολυστερίνη (φελιζόλ), στόκος

κυλικείο

θυρωρείο | παρατηρητήριο

κάθοδος | πορεία προς μουσείο

αίθουσα πολυχώρου

χώροι διοίκησης

βιβλιοθήκη

εργαστήρια συντήρησης
εργαστήρια αιογραφίας

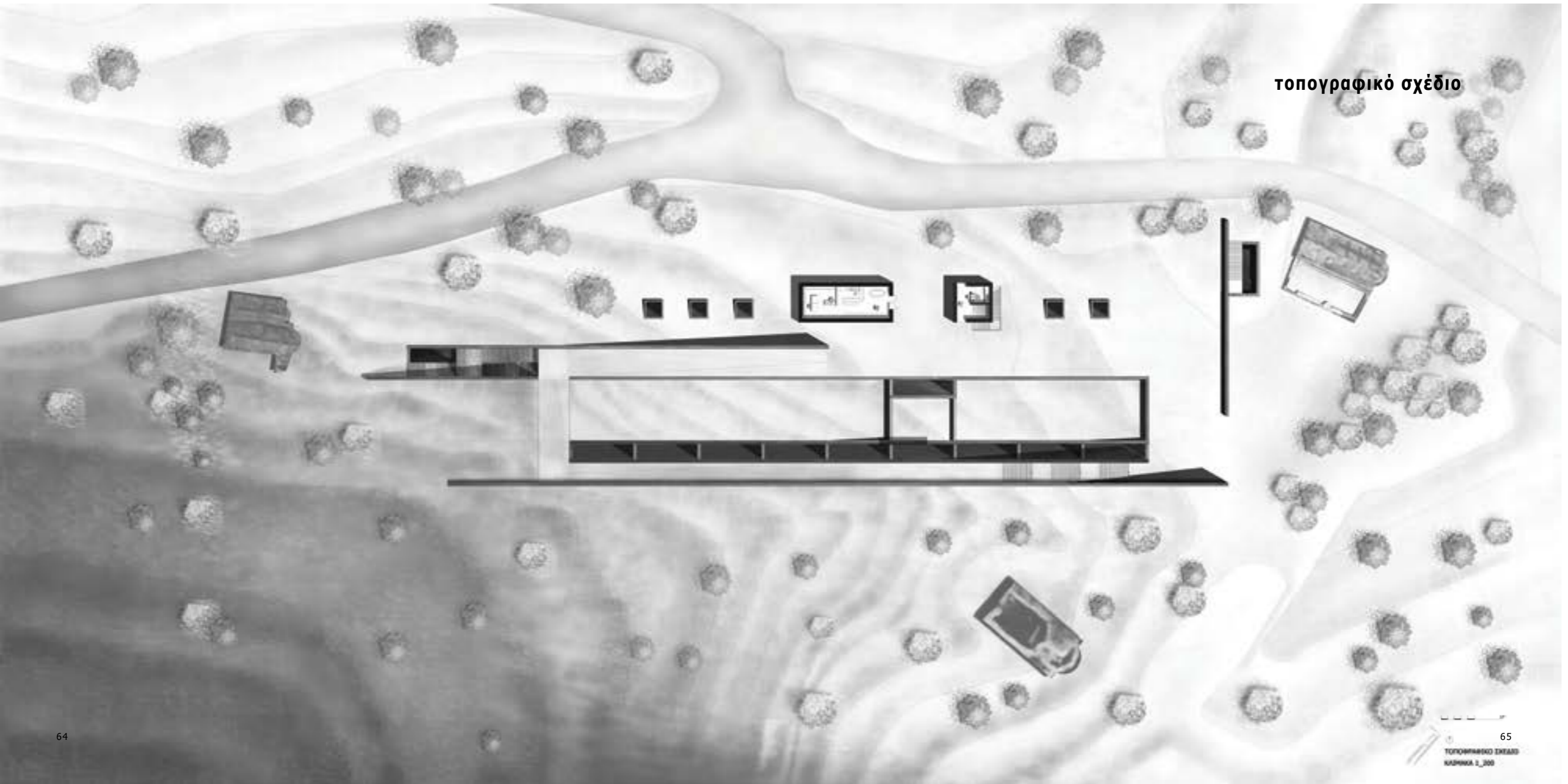
είσοδος

αμφιθέατρο

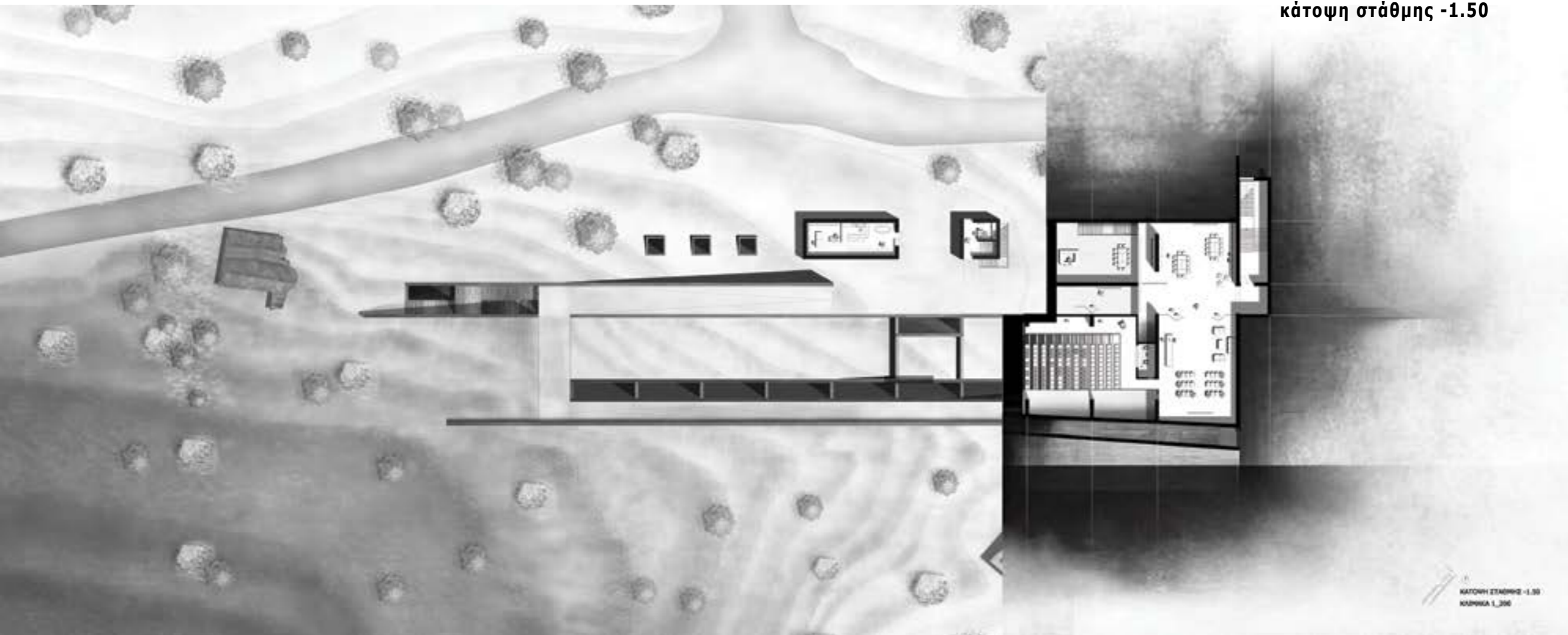
εκθεσιακός χώρος

εκθεσιακός χώρος

τοπογραφικό σχέδιο

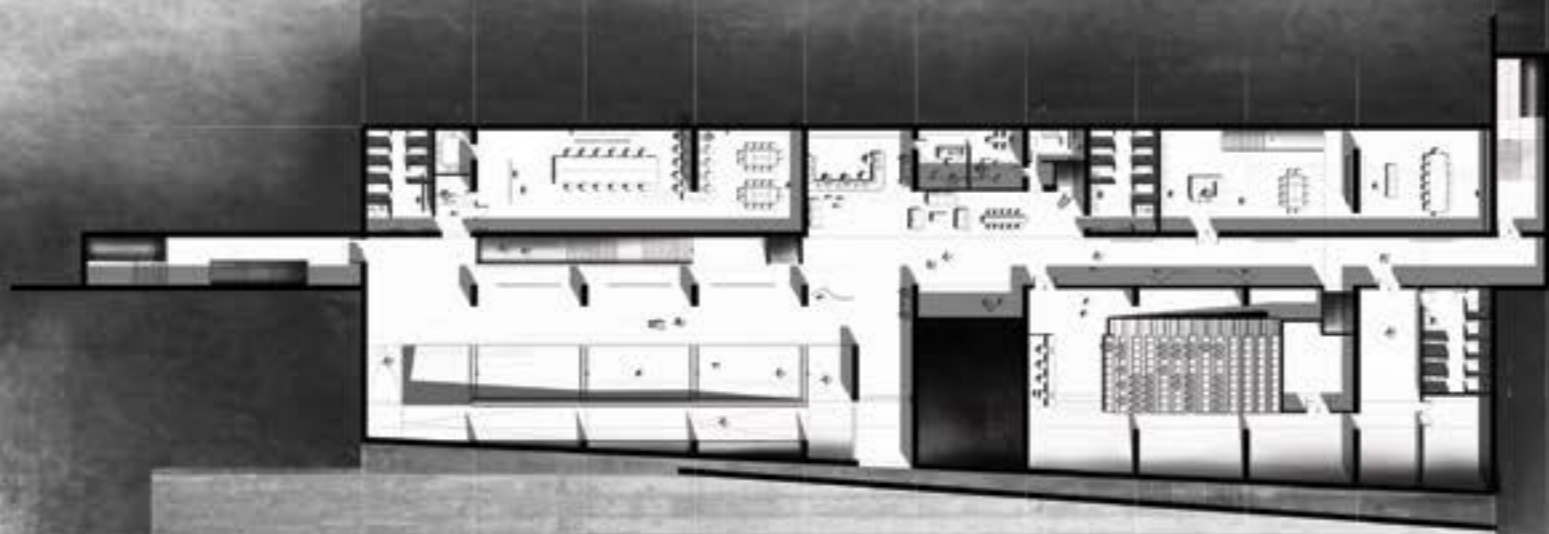
κάτοψη στάθμης -1.50

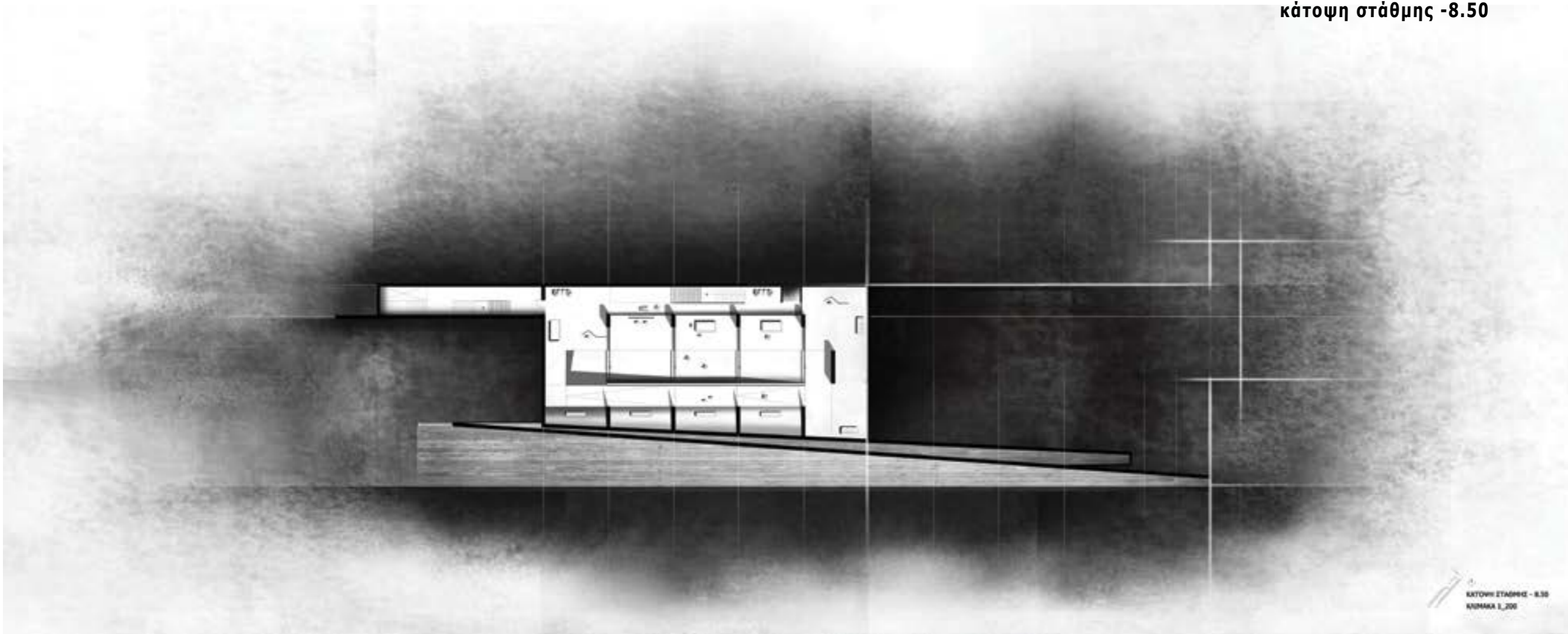
ΚΑΤΟΨΗ ΣΤΑΘΜΗΣ -1.50
ΚΑΡΤΙΝΑ 1_206

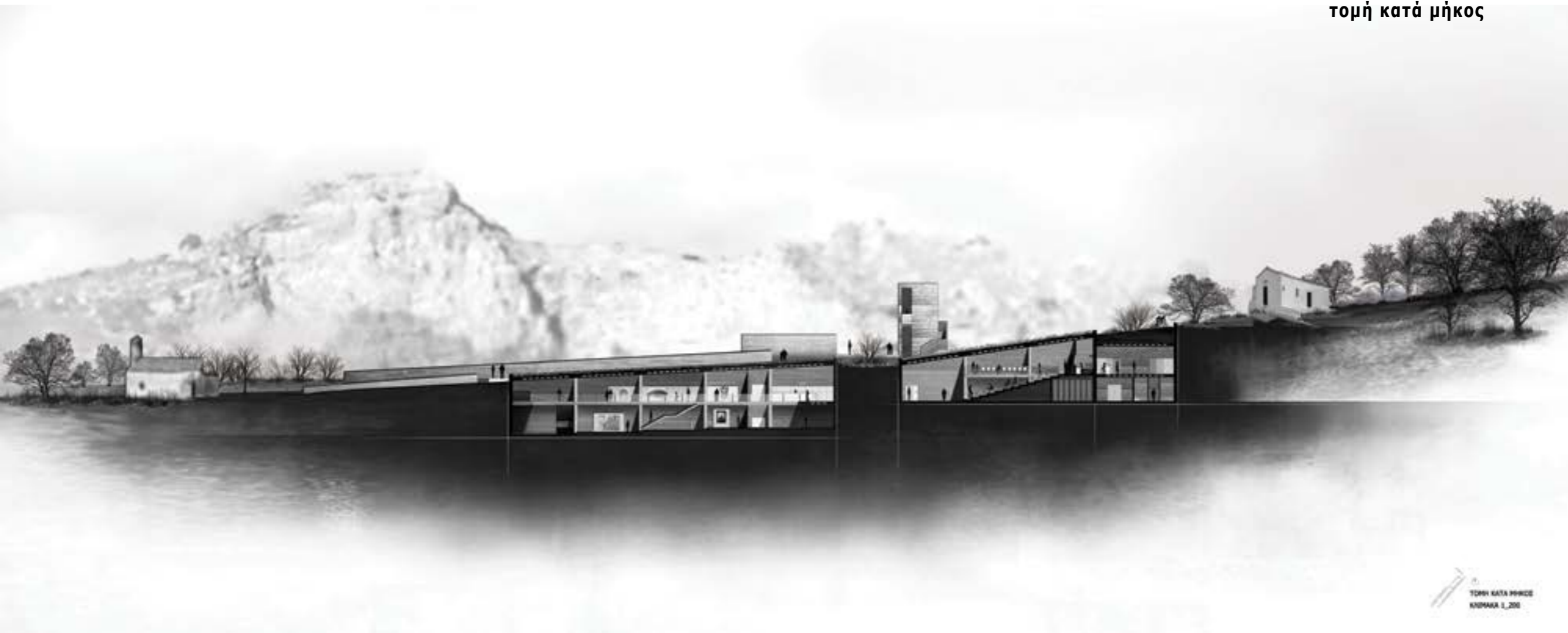
κάτοψη στάθμης -5.00

ΚΑΤΟΨΗ ΣΤΑΘΜΗΣ - 5.00
ΚΥΜΑΚΙΑ 1:200

ΚΑΤΟΨΗ ΣΤΑΘΜΗΣ - 8.50
ΚΙΜΑΤΙΑ 1_200

ΤΟΜΗ ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ
ΚΑΙΜΑΚΑ 1_200

τομή κατά πλάτος (α)

τομή κατά πλάτος (β)

Μακέτα βυζαντινού μουσείου Παλαιοχώρας 1_200

υλικά κατασκευής : χαρτόνι πασπαρτού, διογκωμένη πολυστερίνη (φελιζόλ), στόκος

Μακέτα βυζαντινού μουσείου Παλαιοχώρας 1_200

υλικά κατασκευής : χαρτόνι πασπαρτού, διογκωμένη πολυστερίνη (φελιζόλ), στόκος

Μακέτα βυζαντινού μουσείου Παλαιοχώρας 1_200

υλικά κατασκευής : χαρτόνι πάσπαρτού, διογκωμένη πολυστερίνη (φελιζόλ), στόκος

επίλυση μουσειακού χώρου

**“η αρχιτεκτονική του μουσείου δίνει υλική υπόσταση
στην εμπειρία του χρόνου”**

Laurent Chenu

Εννοιολογικά, το **μουσείο** αποτελεί μια **αέναη κίνηση στον χωροχρόνο**, αφού κατορθώνει να συνδυάζει εποχές δίνοντας τους διαχρονική αξία, ενώ το **έκθεμα** του, έναν **φορέα νοημάτων και μηνυμάτων**.

Κατά συνέπεια, μέσω **αντιστικτικών ποιοτήτων**, **στόχος** της επέμβασης είναι η δημιουργία ενός μουσειακού χώρου, μέσω του οποίου θα δημιουργηθεί **χωρική εμπειρία**, αναπτύσσοντας τη **βιωματική αντίληψη**.

Η **πορεία** από το τοπίο στο μουσειακό χώρο γίνεται με **σπειροειδή κατάβαση**, η οποία μεταφέρει τον επισκέπτη ομαλά από το ανοικτό στο κλειστό. Η σταδιακή μετάβαση και το πέρασμα ανάμεσα στα δύο κεκλιμένα τοιχεία έχουν ως στόχο να δημιουργήσουν έναν **μυσταγωγικό, χθόνιο** και ταυτοχρόνως **συμβολικό χαρακτήρα**.

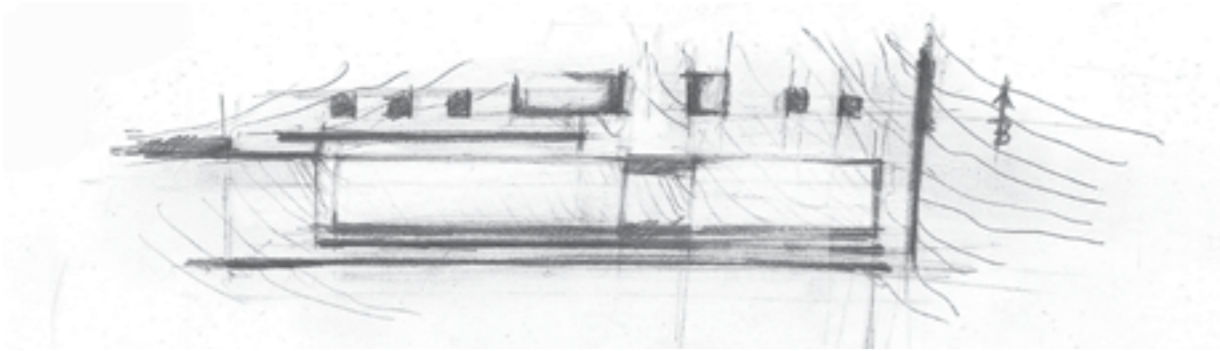
Ο επισκέπτης ετοιμάζεται για ένα **ταξίδι ανακάλυψης**, αφήνοντας το ανοικτό και φωτεινό “σήμερα” για να μνηθεί στο υπόσκαφο και σκοτεινό “χθές”. Ένα “χθές” **βυζαντινού χαρακτήρα**, που τονίζεται σκοπίμως με **κάθετες φωτιστικές σχισμές**, φέροντας κάθετο φωτισμό στο εσωτερικό, όπως συμβαίνει και στη βυζαντινή ναοδομία.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να τονιστεί ότι όσο **εσωστρεφής και κλειστός** φαίνεται να είναι ο χαρακτήρας του μουσείου **εξωτερικά**, τόσο **εξωστρεφής και ανοιχτός** βιώνεται στο **εσωτερικό** του.

Μακέτα βυζαντινού μουσείου (αποσπώμενη) 1_200

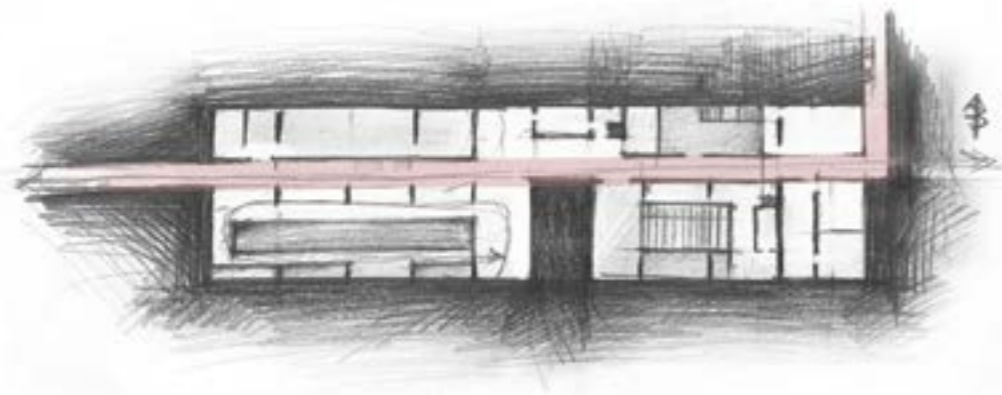
υλικά κατασκευής : χαρτόνι πασπαρτού, διογκωμένη πολυστερίνη (φελιζόλ), στόκος

η οργάνωση μουσειακού χώρου

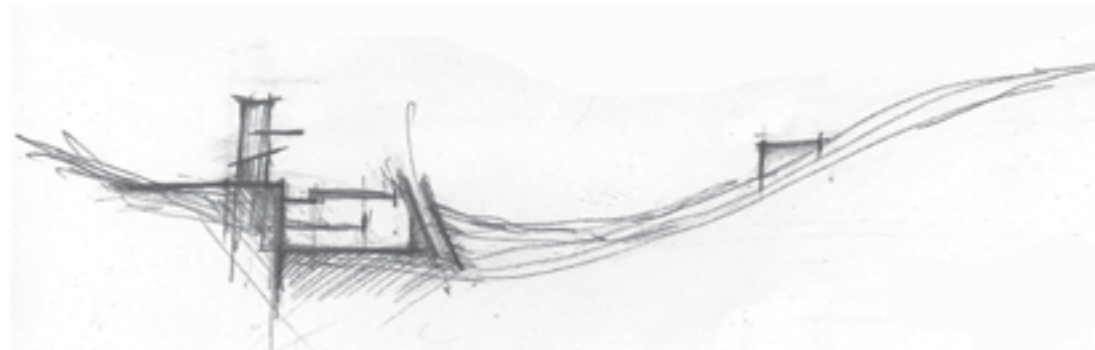
“ένα μεγάλο μουσείο χρειάζεται μια απλή κάτοψη”

N. Serota, 1995

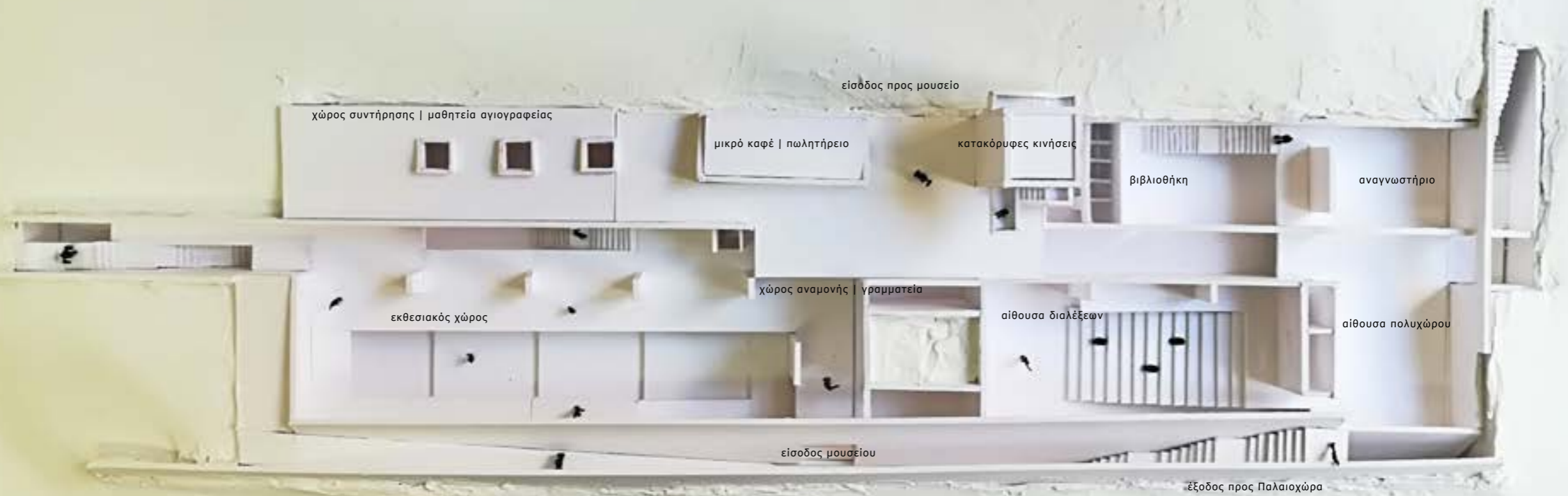

Εσωτερικά, ο μουσειακός χώρος οργανώνεται με **απλότητα και γεωμετρική αυστηρότητα**, βασιμμένος σε **κάνναβο**, έτσι ώστε να απολαμβάνει ο επισκέπτης **ευκρίνεια κινήσεων**. Ο **κάνναβος** έχει βασιστεί στη γενική αναλογία των ναών της Παλαιοχώρας (5X10 μ.)

Ένας **μεγάλος προοπτικός άξονας κυκλοφορίας** συγκεντρώνει τις κινήσεις (συμπεριλαμβανομένου και των εξόδων κινδύνου) και οργανώνει την κάτοψη. Ταυτόχρονα αποτελεί στοιχείο **διαχωρισμού** των βασικών χώρων που είναι ο εκθεσιακός και αυτός των πολιτιστικών δράσεων (αμφιθέατρο - αίθουσα διαλέξεων, πολυχώρος κτλ) με τους δευτερεύοντες χώρους (γραφεία διαοίκησης, εργαστήρια συντήρησης και εκμάθησης αγιογραφίας κτλ).

Το στοιχείο αυτό, σε συνδυασμό με τον **απλό προσανατολισμό** που ακολουθείται οδηγούν στην εύκολη **αναγνωσιμότητα της κάτοψης** για τον επισκέπτη.

Μακέτα βυζαντινού μουσείου (αποσπώμενη) 1_200

υλικά κατασκευής : χαρτόνι πασπαρτού, διογκωμένη πολυστερίνη (φελιζόλ), στόκος

η εκθεσιακή περιήγηση

Η εκθεσιακή περιήγηση στο εσωτερικό του μουσείου ακολουθεί τη σπειροειδή καθοδική πορεία και διαμορφώνεται σε **δύο επίπεδα**. Το περιεχόμενο αφορά σε **τοιχογραφίες, φορητά αντικείμενα ναών** (εικόνες κτλ.), καθώς επίσης και σε **αρχαία spolia**.

Ο τρόπος της οργάνωσης των εκθεμάτων προτείνεται να είναι **δύο ειδών**:

γραμμικός - χρονικός

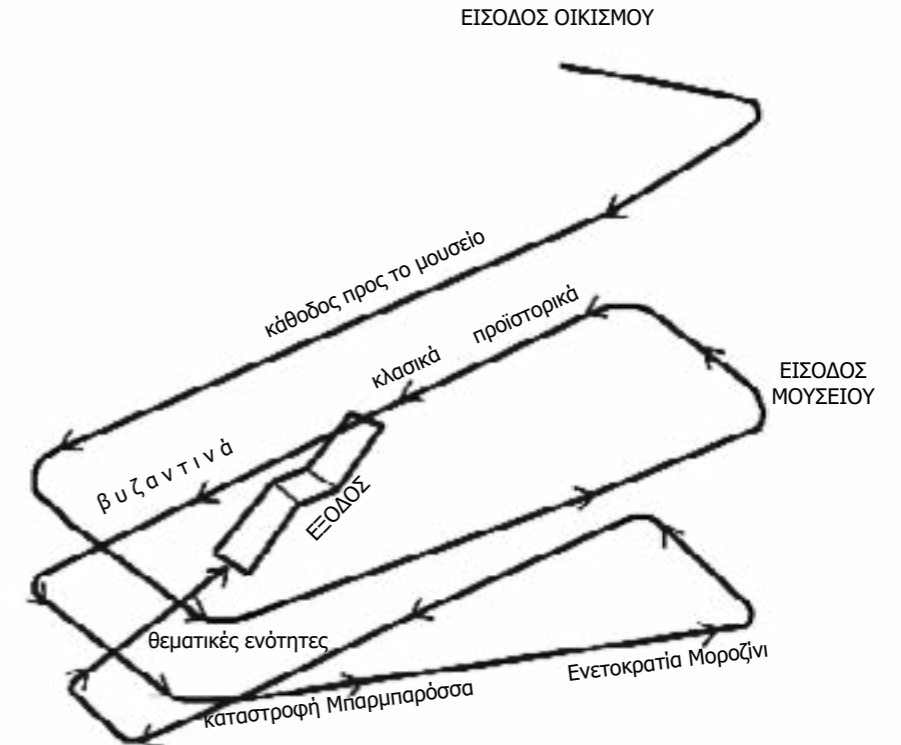
θεματικός

Ο γραμμικός - χρονικός τρόπος οργάνωσης διαμορφώνεται κατά μήκος της σπειροειδούς πορείας που οδηγεί στο τελευταίο επίπεδο, έτσι ώστε να υπάρξει ομαλή χρονολογική-ιστορική διαδοχή και αφήγηση.

Ο θεματικός τρόπος οργάνωσης ουσιαστικά αφορά σε θεματικές ενότητες και δημιουργείται στο τελευταίο επίπεδο.

Κατά μήκος της σπειροειδούς πορείας διαμορφώνονται αντίστοιχες **στάσεις, παύσεις, θεάσεις**, χωρίς όμως να κατακερματίζεται η συνολική χωρική οπτική ενότητα.

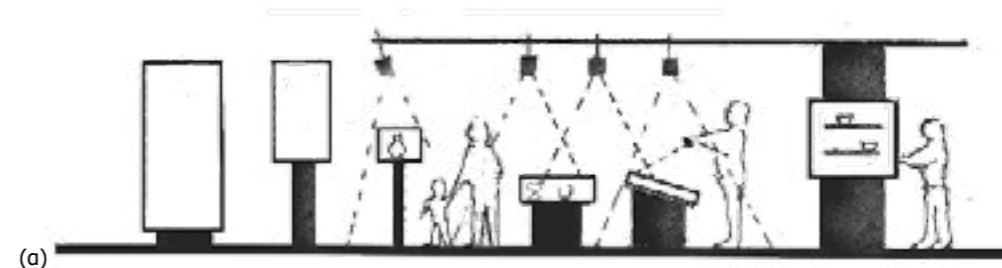

Ο εκθεσιακός χώρος στο εσωτερικό οργανώνεται με έμφαση στην **οπτική ενότητα**. Κυριαρχούν σαν χωρικές ενότητες οι **κατακόρυφες σχέσεις** και τα **διπλά ύψη**. Το αποτέλεσμα είναι να αποφεύγεται ο κατακερματισμός του εσωτερικού και να δίνεται η αίσθηση της οικειότητας.

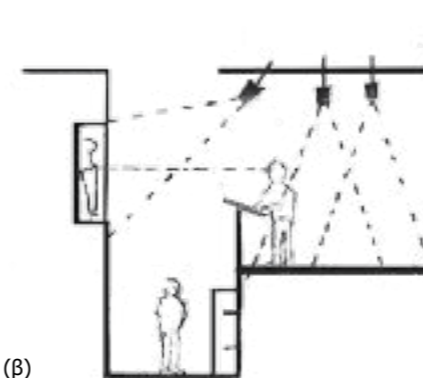
Κατά συνέπεια, ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με το έκθεμα είτε άμεσα είτε με έμμεση οπτική αναφορά, σε σημεία της έκθεσης που είναι μακριά του.

Τέλος, στοχευμένα, σε σημεία όπου κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί η ιστορική παρακμή - διακοπή της ιστορίας, τοποθετούνται πανέλα, με σκοπό τη διακοπή της οπτικής συνέχειας.

Οι οπτικές εναλλαγές χαρίζουν τη δυνατότητα ενός βιωματικού ταξιδιού ανακάλυψης της ιστορικής αλληλουχίας μέσα στο χώρο.

(α)

(β)

(γ)

(α) οπτική ενότητα | (β) έμμεση οπτική αναφορά, μακριά από το θεατή | (γ) διακοπή οπτικής συνέχειας

τα υλικά | οι υφές

Τα υλικά που επιλέχθηκαν για την κατασκευή είναι το **εμφανές οπλισμένο σκυρόδεμα (ξυλότυπος)**, χρώματος ανοιχτής ώχρας, έτσι ώστε να εναρμονίζεται χρωματικά και αισθητικά με το βραχώδες του τοπίου.

Η επιλογή του συνίσταται αφενός στην επίλυση της κατασκευής, δεδομένου του υπόσκαφου χαρακτήρα, αφετέρου δε στην **ειλικρίνεια του υλικού**. Η υφιστάμενη αρχιτεκτονική της Παλαιοχώρας χρησιμοποίησε ως υλικά κατασκευής τον εγχώριο λίθο και δημιούργησε σαφείς, καθαρές, ειλικρινείς κατασκευές.

Το σύγχρονο μουσείο χτίζεται με το "σύγχρονο λίθο" της εποχής του, το οπλισμένο σκυρόδεμα, που αφήνεται εμφανές, χωρίς καμία διάθεση να καλυφθεί εξωτερικά με κάποιο άλλο υλικό. Κατ' αυτόν τον τρόπο δηλώνεται η **σαφήνεια και η καθαρότητα των μορφών και της κατασκευής**, ενώ ταυτοχρόνως η νέα επέμβαση στον αρχαιολογικό χώρο φέρει τη σφραγίδα της εποχής της, χωρίς καμία διάθεση κιβδηλοποίησης.

Στο εσωτερικό του μουσείου χρησιμοποιούνται επίσης το **μέταλλο** (ίνοχ - για τον μηχανολογικό εξοπλισμό) και το **γυαλί**, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η καθαρότητα του χώρου μέσω της διαφάνειας.

Μακέτα βυζαντινού μουσείου (αποσπώμενη) 1_200

υλικά κατασκευής : χαρτόνι πασπαρτού, διογκωμένη πολυστερίνη (φελιζόλ), στόκος

ο εκθεσιακός χώρος

ο εκθεσιακός χώρος

ο εκθεσιακός χώρος

η αίθουσα διαλέξεων

βιβλιογραφία

1. Αρχείο Διεύθυνσης Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων
2. Αρχείο 2ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων
3. Αρχείο Ελληνικής Εταιρείας – Για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
4. Παισανίου, Ελλάδος Περιήγησις, Κορινθιακά – Λακωνικά, Εκδοτική Αθηνών, 1976
5. G. Gruben, Ιερά και ναοί των Αρχαίων Ελλήνων, εκδόσεις «Καρδαμίτσα», Αθήνα 2000
6. Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, εκδόσεις Ηρόδοτος
7. Κώστας Μ. Σταμάτης, Αίγινα, Ιστορία – Πολιτισμός, τόμοι Α', Β', Αθήνα 1989, 1998
8. Κώστας Μ. Σταμάτης, Οι Άγιοι της Αίγινας : Σύντομη βιογραφία των Αιγινητών Αγίων, Αίγινα 1990
9. Χάνς Βάλτερ, Ο κόσμος της αρχαίας Αίγινας, 3000 – 1000 π.Χ., εκδόσεις «Τρία Φύλλα»
10. Εβδομάδα Μελέτης Ελληνικής Ιστορίας και Πολιτισμού – Κείμενα από την εκδήλωση του εκπαιδευτικού και μορφωτικού συλλόγου Αίγινας, Αίγινα, Αύγουστος 1977
11. Επτά ημέρες, της εφημερίδας «Καθημερινή», Αίγινα, ιστορία – μνημεία – τέχνη, 7 – 9 - 1997
12. Άννα Γιαννούλη, Αίγινα, 1986
13. Ν. Νικολούδης, Η Αττική και τα νησιά του Αιγαίου στο Μεσαίωνα και τη Τουρκοκρατία, εκδοτικός οίκος Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη, 2004
14. Ν.Α. Κούν, Μύθοι και θρύλοι της Αρχαίας Ελλάδας
15. Στέφανος Κομμητάς, Ελληνική Μυθολογία, εκδόσεις Εκάτη, 1996
16. Μερκούριος Α. Καρύδης, Η ιστορία της Αίγινας, Αθήνα 1979
17. Χαράλαμπος Πέννας, Η βυζαντινή Αίγινα, Αθήνα 2004, εκδόσεις ΤΑΠ
18. Άγγελος Προκοπίου, Εστίες Ελληνικού πολιτισμού στους Βυζαντινούς και Μεταβυζαντινούς χρόνους, Αθήνα 1998, εκδόσεις «Πύρινος Κόσμος»
19. Εγκυκλοπαίδεια Νέα Δομή, εκδόσεις «Δομή», Αθήνα
20. Χασιώτης Ι.Κ., Μεταξύ της Οθωμανικής κυριαρχίας και Ευρωπαϊκής πρόκλησης, Ο ελληνικός κόσμος στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2001
21. Καραγιαννόπουλος Ιωάννης, Το Βυζαντινό Κράτος, εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη
22. Γ. Κουλικούρδη – Σ. Αλεξίου, Αίγινα, οδηγός για την ιστορία και τα μνημεία της
23. Γ. Κουλικούρδη, Αίγινα Ι, Παρατηρήσεις γεωλογικές – οικονομικές – δημογραφικές
24. Γ. Κουλικούρδη, Αίγινα ΙΙ, Η Αίγινα την Επανάσταση του 1821 – Αιγινήτες αγωνιστές, Αθήνα 2002
25. R. V. d' A. Desborough, Οι ελληνικοί σκοτεινοί αιώνες, Ινστιτούτου βιβλίου – Μ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1995
26. Rene Treuil, Pascal Darcque, J-Cl. Poursat, Gilles Touchais, Οι πολιτισμοί του Αιγαίου, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1996
27. Νικ. Κ. Μουτσόπουλος, Η Παληαχώρα της Αιγίνης, Αθήνα 1962
28. Παπαγεωργίου Κώστας, Ο μυθικός κύκλος της Αίγινας : μελέτη για τις βασιλογενιές της Αίγινας
29. Κ. Κακούλα, Ν. Παπαμίχος, Β. Χαστάογλου, Σχέδια πόλεων στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, Θεσσαλονίκη 1990
30. Κωνσταντινίδης Η. Δημήτρης, Παραδόσεις Ιστορίας Αρχιτεκτονικής, Ιστορική Ελλάς – Αρχαία εποχή, εκδόσεις Ε.Μ.Π., Αθήνα 1973
31. Χαράλαμπος Μπούρας, Μαθήματα Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής, εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα 1999
32. Νικόλαος Γκιολές, Βυζαντινή Ναοδομία (600 – 1204), Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1992
33. Χαράλαμπος Μπούρας, Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή αρχιτεκτονική στην Ελλάδα, εκδοτικός οίκος «Μέλισσα» 2001
34. Βασιλειάδη Β. Δημ., Η λαϊκή αρχιτεκτονική της Αίγινας, Αθήνα 1957
35. Λυκούρης Γιάννης, Η ανά τους αιώνες καταστροφαι της Αιγίνης και η ζωτικότητα του πληθυσμού, Πειραιεύς 1950
36. Κωνσταντόπουλος Γ. Χρήστος, Η Αίγινα στα χρόνια του Καποδίστρια, Αθήνα 1968
37. Λουκάτος Σπύρος, Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Αίγινα, η πρώτη πνευματική εστία της αναγεννώμενης Ελλάδος, Αίγινα, Μορφωτικός Σύλλογος 1978
38. Miller William, Η ιστορία της Φραγκοκρατίας εν Ελλάδι, Ελληνική Εκδοτική Εταιρεία 1909 – 1910
39. Welter Gabriel, Grenoud Pierre, L' ile d' Egine, Lausanne, Roth 1938
40. Welter G., Κουλικούρδη Γ., Αίγινα, Μορφωτικός Σύλλογος Αιγίνης 1962
41. Ηπειρώτης Π.Ν., Αρχαίες Επιγραφές Αιγίνης, Εν Αθήναις Τυπ. Π.Δ. Σακελλαρίου 1893
42. Δεσύπρης Γιάννης, Αργοσαρωνικός : Αίγινα, Πόρος, Ύδρα, Σπέτσες, Αγκίστρι, Σαλαμίνα, Τουβίς 2002, Αθήνα
43. Coronelli P. M., Description géographique et historique de la Moree, reconquise des Venetiens, Paris 1687
44. Cooke John, A voyage performed by the Late Earl of the Sandwich round of the Mediterranean in the Years 1738 and 1739, London 1799
45. Chandler R., Voyages dans l' Asie Mineure et en Grece, faits aux depens de la Societe de Dilettanti, dans les annees 1764,1765,1766, Paris 1804
46. Boblaye Puillon M., Description d' Egine, Paris 1835
47. About E. A., Memoire sur l'île d' Egine, Paris 1854
48. Τζέραλντ Ευφραϊμ Νεκτάριος Τόμσον, Πεζοπορικός οδηγός της Αίγινας
49. Ξενοφάντος Δάντη, Η αρχαία και η σύγχρονη Αίγινα, Αθήνα 1967
50. Περιοδικό «Αιγιναία»
51. Περιοδικό «Κήρυξ της Αιγίνης»
52. Γκητάκος Χαρίλ. Μιχαήλ, Ανέκδοτοι επιγραφαί και χαράγματα εκ Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών μνημείων της Ελλάδος, Εν Αθήναις 1957.
53. Ι. Κ. Βογιατζήδου, Οι Έλληνες καθολικοί, Η.Μ.Ε., 1924
54. Πανεπιστημιακές σημειώσεις Δ.Π.Μ.Σ. «Προστασία Μνημείων», Α' Κατεύθυνση, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π., καθ. Α. Μοροπούλου, Ακαδημαϊκού έτους 2006 - 2007
55. Ορφανουδάκης Αθ. Δανιήλ, Μελέτη Αποκατάστασης μνημείων και συνόλων, Πειραιάς, γ' έκδοση, 2001
56. Σκουλικίδης Ν. Θ., Διάβρωση και συντήρηση δομικών υλικών και μνημείων, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2000
57. Κλημοπούλου Ειρήνη, "Η Παλαιοχώρα της Αίγινας, Ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου", διπλωματική εργασία Δ.Π.Μ.Σ. "Προστασία Μνημείων" Α' κατεύθυνση: "Συντήρηση και αποκατάσταση ιστορικών κτιρίων και συνόλων", Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, 2008

ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στους καθηγητές μας
κα Τσιράκη Σοφία και
κ. Καραδήμα Κώστα
για την αμέριστη βοήθεια και συμπαράσταση

και τους

Μάνθο Μάγγελ,
Αργύρη Νοχό,
Χριστίνα Νταλταγιάννη,
Γιώργο Πλακωτάρη

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Ε.Μ.Π.

Κλημοπούλου Ειρήνη - Αμαλία & Λαμπρινάκου Αναστασία

Υπεύθυνος καθηγητής: Τσιράκη Σοφία
Σύμβουλος Καθηγητής: Καραδήμας Κώστας

Παρουσίαση: 16 | 3 | 2018
Κτήριο Αβέρωφ, αίθουσα Α006, ώρα 16.00

Επιτροπή κριτών:
Καρβουντζή Κωνσταντίνα - Βαλεντίνη
Κατσαρός Μιλτιάδης,
Κούρκουλας Ανδρέας
Λυκογιάννη Σταυρούλα

ΜΑΡΤΙΟΣ 2018

ΑΘΗΝΑ

παράρτημα φωτογραφιών

